

॥ श्रीः ॥

श्रीपुंडरीकविठ्ठलविरचिता

रागमंजरी ।

Ragamangari
10000

प्रथमस्तकम्

मुम्बयनगरस्थसंस्कृतशास्त्रेयकेन्द्रमञ्जोशीत्यभिधेन प्रकाशयति

संशोधितम् ।

तत्र

भालचन्द्रशर्मणा

आर्यभूषणार्यमुद्रालये मुद्राक्षरेरङ्कयित्वा

प्राकारार्थं नीतम् ।

शकः १८७७ २०७७०० सन् १९१८

(सर्वोपयोगिता साधनीयता)

अस्य ग्रन्थस्य मुद्रणे यद्जनमपेक्षितं तत्सकलमपि
श्रीमन्महेश्वरसुवर्णमहाशयैः 'सर. के. नरसिंह-
राम यदियार जी. सी. आयु. ई.'
इति लक्षणांकितैः परमो-
दारचारितैरदायि ।

Printed at the Arya-Bhashan Press, Poona,
by Anant Vinayak Patwardhan,

AND

Published by Bhakchandra Sitaram Sakthekar, M. A. LL. B.,
at 2 Malabar Hill, Bombay.

प्रस्तावना.

इहित पुंडरीकचिह्नानि संगीतावर संस्कृतांत चार बंध लिहिते आहेत, ते असेः— सद्मानचंद्रोदय, रामचंजरी, राममाळा व मुन्यानिर्णय.

सद्मानचंद्रोदयाचे शेवटी बंधकाराने आपले राहण्याने ठिकाण व आपल्या वाङ्मयद्वितांची माहिती दिलीच आहे.

बंधांभी स्थानदेशांतलि करकी परास्पावे वर्सन करून अहमद-स्थान, ताजस्थान व सुरहामस्थान या राज्यांची नवि स्थाने दाखल केली आहेत व अहमदपडी त्यांची राजधानी होती, असेही म्हणले आहे. स्थानदेशांत करकी पराची इ. स. १२७० पासून १६०० पर्यंत राज्य करीत होते असा इतिहासांत दाखला सांपडतो. पुढे अकबर बादशाहाने आपले सुनेदार पाठवून तो देश आपल्या राज्यांत जोडल्यामुळे ते चरणे नामशेष झाले असावे असा इतिहासज्ञांचा तर्क आहे.

पुंडरीकचिह्नानि सद्मानचंद्रोदय बंध लिहिता स्थापिडी ती सुरहानस्थानाच्या पदरी होला.

रामचंजरी बंधाच्या आरंभी स्थाने अकबरबादशाहाच्या पदरी असणाऱ्या राजा मयदानदासाने पुत्र राजा माधनसिंह व राजा मानसिंह यांची स्तुति केली आहे; पावकून ती त्या केली त्यांच्या पदरी असावे असे दिसते.

रामचंजरी बंध केल्या पुंडरीकाने लिहिता तेव्हा वचारांत काही मुसलमानी रामांही त्यांच्या इटीस पडले, स्थाप्यवारी समकृतिक संस्कृत कोषते राम होत असत यांचेही दिग्दर्शन बौद्धस्थांत त्याने आपल्या बंधांत घुचनि करून दाखविले आहे; ती भाव खराच मनो-रंजक आहे.

राममाळा ग्रंथाचा एक विशेष असा आहे की, ग्रंथकाराने मा-
हील वीन ग्रंथापनाचे मेळवद्धति व स्वीकारिता राम व त्यांच्या
भावांजुन असे वर्गीकरण करून दाखविण्याचा प्रयत्न केला तोही
मार्मिक झाला आहे. ही वद्धति बहुधा दाखिमेकडे विसत नाही. फार
विचित्र उत्तर हिंदुस्थानांत दाखिण्याने तिकडील ग्रंथकार व संगीतवेत्ते
यांचा परिचय अधिक झाल्यामुळे त्याने हे वर्गीकरण करून दाखविले
असावे असे आम्हांस वाटते. त्याच्या या वर्गीकरणांत कर्मवस्तुत्व
आहे हे खरे नाही.

कवचा ग्रंथ जो नृत्यानिर्णय ही त्याने लिहिला त्यावेळी तो
अक्षरवाक्यांशाच्या बंदी होता असे त्या ग्रंथारंभीच्या श्लोकवचन
स्पष्ट विमून पेंते.

एकेदरीत वाहतां पंडित वृंढरीकविठल हा सोळाव्या शतकाच्या
उत्तरार्धात होता असे वरील साऱ्या पुराव्यावचन विमून येईल. उच-
रेच्या संगीतावर लिहितांना त्याच्या प्रांतांत दखलित अचलेला शुद्धस्वर
मेळव त्याने आपल्या ग्रंथांत ठेविला आहे. ग्रंथाची भाषा मीठ व
विशेषवद्धति तारिक करण्यासारखी आहे. उत्तरेच्या राजांचे दक्षि-
णेची जन्यजनकपद्धति लावून त्यांचे जे त्याने वर्गीकरण केले आहे,
त्यांत खरोखर त्याने चातुर्य विमून पेंते.

सद्ग्रामचंद्रोदय व राममाळा हे वीन ग्रंथ पूर्वीच लावून प्रसिद्ध
झाले आहेत.

राममंजरी या ग्रंथाची हस्तलिखितपत्र विहानेरच्या महारा-
जांच्या पुस्तकालयांत आहे; ती पाहण्याचा सुयोग आमचे मित्र श्री.
विष्णु सीताराम सुकथनकर एम्. ए. पीएच्. डी. अलिस्टंट सुपरिन्टेंडेंट
अन्वर्पोझीटिव्हलर्ने, पांच्यामाफेळ आम्हांस आला त्याबद्दल, व ग्रंथ-
काराचा काळनिर्णय करण्याचे कामी त्यांनी जे आम्हांस साहाय्य केले
त्याबद्दल आम्ही त्यांचे फार आभारी आहो.

दुम,
ता = २९/५/१८

} पं. दत्तात्रेय केशव जोशी.

॥ श्रीः ॥

रागमंजरी ।

श्रीगणेशाय नमः

श्रीमत्कच्छपर्वशर्दीपकमहाराजाधिराजेश्वरः ।
नेजःपुंजचद्रामलापनिकरो भानुः सितौ रानते ॥
तस्यासीद्भगवंतदासतनयो वीराधिर्वीरेश्वरः ।
श्लोणीमंडलमण्डनो विजयते भूमंडलासंडलः ॥ १ ॥
वस्य द्वी तनयौ मभूतचिनयौ सूरौ महाभार्गविकौ ।
जातौ शंकरयात्मजौत्वक्वरश्लोणीयतेः स्वौ भुनौ ॥
सिद्धी माधवमानपूर्वपदकौ संग्रामदत्ताभुभौ ।
नेजत्यागसहस्रहस्तकलितौ श्रीसर्वभूमीश्वरौ ॥ २ ॥
अकबररूपधर्मी शपलश्रुतिर्धर्मो ।
धरणिगगनमध्ये जंतमो मध्यमेरुः ॥
सकलरूपकिताराचंद्रसुराविर्मा द्वी ।
जगतिजयनशीलौ माधवाभानसिद्धौ ॥ ३ ॥
तयोर्माधवसिद्धोऽयं राजा परमवैष्णवः ।
सर्वदा विष्णुभक्तपर्यं नाटधारनं करोति हि ॥ ४ ॥
अनेकशोडशक्षांशनायक । शीपदीलज्जगानिषारक ।
बहुरूपधारक । धारिजातापहारक । दुष्टभंजक ।
सिद्धवालक । गोपीजनवस्त्रापहारक । गोवर्धनोद्धारक ।
देवकीनंदन । यशोदानंदवर्धन । अक्षतभंजन ।
कंसचाणूरमर्दन । नंदनंदन । भक्तवरसल । सच्चिदानंदविभ्र ।

वदन्तनेवस्य भक्तपुत्रादनसाधनाय, कृष्णां कर्षकीतुहलाय,
 सामाजिकानां मनभ्रमत्काराय, नाट्यचारंभवेत्तनं वेत्तयति ।
 वाशिकर्षकमुखेद्वीर्षदेवताधाररामसरिगमयमाण—
 प्रेक्षोहितश्रोत्रमणीये । कास्वयालरंजफसुदंगध्वनिरण—
 रणित्वापिबंभीयानिशंगभितसीदये । आल्लापिनीध्रुतिस्म—
 पानाविस्थानमौदिदृशविधरागनावागमकविचित्ररागा—
 लापनखालवैषिष्यभेलापकगणगंधर्ववापनगीते भ्रूवमाये
 सति ।

रामा—

श्रुष्कांगी घनचार्वाणी काकली तव फिखरी ।
 नर्द्धमानोल्लसद्गर्भं विषादयति कुरुयम् ॥ ५ ॥
 भावापेक्षितधैर्या नुरसभा श्रीधर्मभृतिः सभा ।
श्रीमद्राजकुमारशोभितसभा वरुवातकीतिः सभा ॥
 ललाविष्णुवदेभरैः परिचिता संपूर्णविद्या सभा ।
श्रीमन्भाषवसिंहरामरुचिदा पूर्णारशारा सभा ॥ ६ ॥
 भयभित्ताजकपिकिरसकवेदान्तन्पायशब्दशास्त्रज्ञाः ।
 दृश्यन्ते बहुयः, संगीतो नात्र दृश्यतेऽप्येकः ॥ ७ ॥
दृश्युके माधवे सिद्धे, सिद्धलेन द्विजन्मना ।
 नत्वा नयेभरं देवं दृश्यते राममेजरी ॥ ८ ॥
 सुष्मदादेशमन्वेति जगत्पदं जगत्पये ।
 किंतु बाल्येभतः संतः पुरस्कर्षन्तु मरुहतिम् ॥ ९ ॥
 बहुगतिरंजकरसिको शुंजचानकिया द्विषक्षत्र ।
अकवैकरेकोऽयं जयति श्रीराममेजरीरसपः ॥ १० ॥
 नादध्रुतिस्वरज्ञामसूर्जनतातामर्षितः ।
 जनविषं रंजयति स रामः कवितो दुर्षः ॥ ११ ॥

अथ नादः ।

मनो युक्ते विवस्वात्वा इति वष्टि मनोऽन्तः ।
 धेरचत्यनिलं माणाननिलक्षोर्ध्वैर्कृमाचुरन् ॥ १२ ॥ २
 नाभिरुद्रलक्षीर्षास्वेभ्यानिर्भोजयति ध्वनिम् ।
 नादीऽति सूक्ष्मः सूक्ष्मश्च पुष्टोऽपुष्टश्च कृषिमः ॥ १३ ॥
 पंचाक्ष्या इति षसेऽसौ चतुर्षां स्ववहारतः ।
 अनुमंदो नाभिदेशे मंदो हृदि मले मतः ॥ १४ ॥
 मध्यस्तारस्तु सूत्रे स्याद्द्विगुणध्वोचरोचरः ।
 तद्ब्राह्मकाश्च श्रुतयो यथा चारदमर्तकाः ॥ १५ ॥
 ध्वनिस्तु नदघातोर्हि सद्भिर्नादो यथिस्मृतः ॥

इति नादः ।

हेतवो नादभेदस्य निर्यक्तं सच्छिद्रनादिकाः ।
 द्वाविंशतिः प्रतिस्थानं सोपानाकारवत्कृमात् ॥ १६ ॥
 चानुपूरणतस्तारस्वचारस्तूचरोचरम् ।
 मध्वन्तुषोचरः श्रुतश्चः आन्वमाचरतः ॥ १७ ॥
 तीव्रा कुमुदती मंदा संदीवती दयावती ।
 रंजनी रतिका रौद्री कोषा वज्री मसारिणी ॥ १८ ॥
 रानिर्मुखा भिखी रक्ता संदीपित्त्वथ लापिनी ।
 मर्दनी रोद्रिणी रम्या चोप्रा सोभिणिकेतिव ॥ १९ ॥
 श्रुतिनामानि ख्यातानि पूर्वोचार्थैः कमादिति ॥

इति श्रुतयः ।

रामादिष्ववहाराय तासु सप्त स्वराः स्थिताः ।
 षड्जश्च ऋषभश्चैव गांधारो मध्यमस्तथा ॥ २० ॥
 पंचमो धैवतश्चाथ विषादधेत्यनुकृमात् ।
 तेषां संज्ञाः सरित्पथवधनीत्यपरा मताः ॥ २१ ॥

वेदाचर्याकभुक्तिषु त्रयोदश्यां श्रुती कताः ।
 सप्तदश्यां च विंश्यां च द्वाविंश्यां च श्रुती कमात् ॥ २२ ॥
 पद्मादीनां स्थितिः मोक्षा प्रथमा भरतादिभिः ।
 असथाः पूर्वपूर्वस्वात्सेचरत्पुत्रोत्तरात् ॥ २३ ॥
 त्रिसिर्गतीस्तो मर्येकं याति नक्ष चतुर्गतीः ।
 चयद्भागोपयोगः स्याच्चचदिच्छा गतिर्भवेत् ॥ २४ ॥
 साधारणः कैशिकी चान्तरकाकलिनी तथा ।
 साधारणः कैशिकी द्वौ कमाद्गतिगणिक्रमः ॥ २५ ॥
 ऊर्ध्वस्रुल्लुत्तु गांधारी मध्यमोपरि संस्थितः ।
 मरुव विगतिभेदाश्च मरुः पञ्चालिको वृषः ॥ २६ ॥
 अथ कैशिकि नावाद्यादुत्तमस्त्री द्वितीयकः । (?)
 अत्युत्तमलमामानी तृतीयगतिकी रिषी ॥ २७ ॥
 इत्येवं स्वरभेदाच्च स्थाने स्थाने भवन्ति हि ॥
 मपूर्वातकलमगभीचकीकिलददूराः ।
 गानंश्च सप्तपद्मादीन् कमादुच्चारयन्त्यमी ॥ २८ ॥
 चतुर्विधाः स्वरा वादी संवादीच विवाद्यपि ।
 अनुवादी तु वादी तु मयोमे बहुलः स्वरः ॥ २९ ॥
 भंशः स्थासीति पर्यायो रागोत्पादनहेतुकः ।
 श्रुतयो द्वादशाष्टौ वा यपोरन्तरगोचराः ॥ ३० ॥
 विधः संवादिनी तौ स्तो गन्वादेश विभागतः ।
 एकभ्रुत्पन्तरौ यौ कौ तौ विधः मलिवादिनी ॥ ३१ ॥
 शेषापाननुवादित्वं ज्ञेयमन्वर्थतः कमात् ।
 अर्शाशन्वासापन्यासा इति भेदास्तथा पुनः ॥ ३२ ॥
 गीतारभ्यो ब्रह्मः मोक्त भंशो गीतोऽपि न्यापकः ।
 गीति समाप्तिकुञ्जास अपन्यासः स ज्ञप्यते ॥ ३३ ॥

विदारीवानफन्वासो विदारी छेदको मुहुः ।
 सर्वत्र रामतस्वैते स्वरभेदा भवन्ति हि ॥ ३४ ॥
 हनिः भ्रुविस्ततो लघुजातोऽनुरजनध्वनिः ।
 भारी दीप्तः श्रोतृविषं स्वतो रंजयतिः स्वरः ॥ ३५ ॥

इति स्वराः ।

स्वराणां निचयो ग्रामो मूर्छनादिसमाश्रितः ।
 त्रिधा स कथितो भेदात् समध्यमनालयया ॥ ३६ ॥
 पद्मज्ञानः पद्मकल्प संवादी पंचमोऽन्वहः ।
 पंचमो तुपसंस्थयेन्मध्यमग्रामकश्च सः ॥ ३७ ॥
 स्वस्वपूर्वापरस्वरभ्रुतिस्थी तुमहे गवी ।
 गांधारग्रामकः रूपातः शाङ्गदेवेन सुरिणा ॥ ३८ ॥
 पद्मज्ञानमाश्रितान् रामान् सर्वे गायन्ति वापराः ।
 तस्मान्मूलवतवः पद्मज्ञान एव नद्यापरी ॥ ३९ ॥
 गन्धोः स्थाने रिषी यत्र लघुपद्मपयोर्निर्मौ ।
 गांधारो मध्यमस्थाने तत्राथो याष्टिके मतः ॥ ४० ॥

न्यासग्रहाक्षेपु न पूर्वगाया- ।

मथ भ्रुती पाठवभौद्वेऽपि ॥

सर्वत्र देहीगतरामहेदे ।

श्रीमद्भूमाक्षिपमं न वरे ॥ ४१ ॥

इति ग्रामाः ।

कमात्स्वराणां सप्तानामारोहे चापरीरूपे ।
 रागः संमूलर्यते यत्र श्रोता वा मूर्छना वत ॥ ४२ ॥
 ताः सप्त मध्यपद्मेन मूर्छनारभ्यतेऽग्निमा ।
 अधस्तर्निमिषादार्यैः पद्मस्थानस्थितैः कमात् ॥ ४३ ॥

षडन्या मूर्त्तनाः सार्दीस्तदूर्ध्वं सारचेत्कमात् ।
 यस्यां यावन्तिथः षड्जस्तापचिध्वेन मूर्त्तना ॥ ४४ ॥
 आद्या चोत्तरमंड्याय रजनी चोत्तरायता ।
 शुद्धपद्मा मत्सरीकृताभ्रकांताभिरुद्धता ॥ ४५ ॥
 नामान्धेतानि मुनिभिर्मूर्त्तनानां यथावत्सम् ॥

इति मूर्त्तनाः ।

तानाः स्फुर्मूर्त्तनाः शुद्धाः पादयोद्दिशिनी कृशाः ।
 षड्स्वरैः पादवाः योक्तास्फोद्दिवाः पंचभिः स्वरैः ॥ ४६ ॥
 शुद्धताना इति क्वाताः पूर्वास्तानक्रियात्मकाः ।
 द्विविधा तानाकिया तंज्यां त्रवेक्षाधिग्रहात्तया ॥ ४७ ॥
 प्रवेक्षाः परसादृश्यमीपत्स्वरसंस्तु निग्रहः ।
 असंपूर्णोश्च संपूर्णो व्युत्कबोधारिताः स्वराः ॥ ४८ ॥
 मूर्त्तनाः हृदयानाः स्फुस्तव्यानीपाय उच्यन्ते ।
 मस्तार संसृषे नष्टं बोदिष्टमित्यथ लक्षणम् ॥ ४९ ॥
 कंचित्कर्म विहित्वादी पूर्वपूर्वः परादधः ।
 स्वरः स्थाप्यः स चेदग्रे तत्तत्पूर्वस्वरो भवेत् ॥ ५० ॥
 मस्तारो वासतः कार्थः सुरस्तूपरिवर्तिनः ।
 मूलकमकमालूष्टे विष्टान् मस्तार ईदधः ॥ ५१ ॥
 क्वात्पूर्वस्वरस्थाङ्कुसंख्यात्वादिस्वराचिह्नम् ।
 अंत्यादभोपो विहित्वाङ्कुत्वात्पत्त्वा क्यो भवेत् ॥ ५२ ॥
 यद्वैकस्वरतथात्वात्वात्त्वस्वरास्ततोऽन्यथा ।
 वासायस्तारफ इति विद्वलेन मदीर्गितः ॥ ५३ ॥

इति मस्तारः ।

भंकानेकादि समानानूर्ध्वमूर्ध्वं लिखेत्कमात् ।
 इति पूर्वेषु पूर्वेषाकिनांकं परं परम् ॥ ५४ ॥

एकस्वरस्यै तानानां संख्या संश्रायते स्फुटम् ॥

इति संख्या ।

मूर्ध्नात्स्वरस्थांकाः प्रश्नांकेः पातयेत्तु तान् ।

शेषान्वाक्याकृत्स्वरस्थांकेर्यथाहननसंभवैः ॥ ५५ ॥

क्रमेण पातयेद्येनाहनिस्तान्विधः स्वरः ।

ह्येवभावनः किंतु कोऽपि पूर्वस्थितः स्वरः ॥ ५६ ॥

स्वादिनीयाह्वानं नष्टसिद्धिर्भवेत्तदा ॥

इति नष्टम् ।

नष्टबोधनता येऽकास्तानन्त्यांकेषु पातयेत् ।

शिष्टवदिष्टसिद्धिः स्वादित्यभावन विद्वलः ॥ ५७ ॥

इष्टुदिष्टम् ।

गान्त्रियोन्वये वर्णः स चतुर्षां निरुपितः ।

स्वाग्यारोह्यरोही च संचारीत्यथ लक्षणम् ॥ ५८ ॥

स्वित्वा स्वित्वा मयोगः स्वादेकस्वैव स्वरस्य च ।

स्थायी वर्णः स विज्ञेयः परावन्वर्धनामकौ ॥ ५९ ॥

एतत्संविद्यमाहूर्णः संचारी परिचीर्तितः ॥

इति वर्णः ।

निरिष्टवर्णसंदर्भमलंकारं वचसते ।

तस्य वेदा बहुतरा चोगनीया चिचक्ष्णैः ॥ ६० ॥

इति अलंकाराः ।

गमकः स्वरकेपः स्वाद् श्रोत्रुद्दपरंजकः ॥

इति गमकः ।

अहांकारमंडादि पूर्णापूर्णाचिचैकतः ।

वीचिञ्चबुक्ता गमकैराल्लिः फथिता शुभैः ॥ ६१ ॥

न्यासादिस्थानमुच्छ्रित्वा मध्येऽमध्येऽल्पता युक्तम् ।
 स्वराणां वा विचित्रत्वकारिण्यंशादि संगतिः ॥ ६२ ॥
 अनभ्यासैः क्वचित्कापि लघनैरेव केवलैः ।
 कृताल्लक्ष्मिर्मांसैः स्वाचाने ताने प्रयोगतः ॥ ६३ ॥

इति आल्लसिः ।

चक्रपूर्वस्वरगतियेकाः स्तु रागसंभवाः ।
 रागा भर्तृकव्यस्तस्माद्गानव्याक्तिस्तु वीणया ॥ ६४ ॥
 इमां काष्ठमयीं वीणां वाचदूकयितुं यथा ।
 क्रियतेऽथ स्वरगतिः क्विदञ्जांगमवीणिकाम् ॥ ६५ ॥
 ष्वादिज्यंकरांस्वयेन त्वेकद्विभित्तिस्वरः ।
 शस्तारो निवतः काव्यो व्यस्तस्वस्तकमालक्रमः ॥ ६६ ॥
 पूर्वोपरस्वरस्थानं क्वितु नैकत्र कारयेत् ।
 विवादी तु सदा स्याज्ज्यः क्वचित्तानाकिवात्मकः ॥ ६७ ॥
 काकल्पंतरयोः स्थाने तुतीयगतिकीं निर्मा ।
 मयोगे च प्रविनिधी क्रियेते सांप्रदायिकैः ॥ ६८ ॥
 स्वल्पप्रयोगः सर्वत्र काकली चांतरस्वरः ।
 रत्नाकरेऽपि चेत्युक्तः शार्ङ्गदेवेन श्रुतिषा ॥ ६९ ॥
 इति स्वराध्यायः ।

अथ रागाध्यायः ।

एकैकमेकतो रागा यहनः संभवन्ति हि ।
 तेषामनाथरूपत्वात् संख्यां कर्तुं न शक्यते ॥ ७० ॥
 इतस्तत्र संमध्य विहलेनासिक्तान् स्वरान् ।
 विज्ञानतो किलात्मानं सृज्यत्यत्रतो विधेः ॥ ७१ ॥

अधुनेत्युक्तमेतेभ्यः परिसङ्गाः ॥ ३१ ॥ विविक्तं सुवे ।
 मुखारी सोमरागश्च टोडी गणोः स्यादिति ॥ ३२ ॥
 वेदान्तः शुद्धनाथश्च टोडीलोः स्यादिति ॥
 सारंगधरेरिन्द्रायाम्नायोद्यायः द्विभक्तिकः ॥ ३३ ॥
 नादरामकिर्तिदीर्घो कर्णोत्तमवर्णोऽप्ययः ।
 मान्दवैशिकोऽप्यथ श्रीराजवैश्वानुरव्यान् ॥ ३४ ॥
 एतेषां वेदसंज्ञानामाद्यां च यथाशक्यम् ।
 लक्षणं ब्रह्मणे किन्तु लक्षणानुसारेण ॥ ३५ ॥

अथ मैत्र्याः

(१) अथ मुखारीमैत्र्याः ।

मुखारी मैत्र्योऽन्वेषेण मुखारण्यं नक्षत्रं हि ।
 समस्वराः स्वमाराश्च द्वादशसंज्ञकाः सन्ति ॥
 सप्त मुखारिका नाभिर्नामिका एतेऽरुणिका ॥
 इति मुखारी ॥ १ ॥

इति मुखारीमैत्र्याः ।

(२) अथ सोमरागमैत्र्याः ।

निरेकमनिकाः सोममलाः सप्तसंज्ञकेभ्यः ।
 असुष्यादधिकेभ्यश्च सप्तसंज्ञकाः सन्ति हि ॥
 सन्निकाः सोमरागाः सप्तसंज्ञकाश्चैव विवक्षिताः ॥
 इति सोमरागः ॥ २ ॥

इति सोमरागमैत्र्याः ।

(३) अथ टोडीमैत्र्याः ।

टोडीमैत्र्याः त्रिसिद्धाः सप्तसंज्ञकानाम्बुधो गणो ।

मेलः (१) शिव मीठीमेलः ।
मन्त्रिका शिव मीठीमेलः ।
इति मीठी ॥ ३ ॥

समिको निषेदी मेलः ।
इति सुकर्मिका ॥ ४ ॥
इति टोडीमेलः ।

(४) शिव मीठीमेलः ।

निरी सुनीमेलः ।
मीठीमेलः ।
भासावरी मेलः ।
इत्यथ सुकर्मिका ।
मालवमौदक ।
यगन्मन्त्रिका ।
इति मीठी ॥ ५ ॥

मन्त्रिका शिव मीठीमेलः ।
इति कर्पूरवंगमेलः ॥ ६ ॥

मन्त्रिका शिव मीठीमेलः ।
इति सुकर्मिका ॥ ७ ॥

मन्त्रिका शिव मीठीमेलः ।
इति कर्पूरिका ॥ ८ ॥

मन्त्रिका शिव मीठीमेलः ।
इत्यासाधिका ॥ ९ ॥

सर्परी रामकली ।
इति रामकली ॥ १० ॥

सन्धिका शिव मीठीमेलः ।
इति मन्त्रिका ॥ ११ ॥

संपूर्णा इत्याह्वयकारां चतुःशतसंख्यायाः ॥

इति सुभाकरी ॥ १२ ॥

साधं स्यात्सर्वविद्ययाः सप्तशतसंख्यायाः ॥

इति उक्तः ॥ १३ ॥

पद्मिनः सविद्धः सुतन्त्रसंख्याः सप्तशतसंख्याः ॥

इति सुवसुलिङ्गः ॥ १४ ॥

विद्यीनः पविद्धः सप्तः सुतन्त्रसंख्यायाः ॥

इति पंचमः ॥ १५ ॥

सर्वदा पविद्धः सुतन्त्रसंख्यायाः सप्तशतसंख्यायाः ॥

इति पदमंजरी ॥ १६ ॥

निविद्धः विद्यीनः सप्तः सुतन्त्रसंख्यायाः ॥

इति मालवमीडः ॥ १७ ॥

संपूर्णा सविद्धः सुतन्त्रसंख्यायाः सप्तशतसंख्यायाः ॥

इति पूर्वी ॥ १८ ॥

सविद्धः सविद्धः सुतन्त्रसंख्यायाः सप्तशतसंख्यायाः ॥

इति भिरवी ॥ १९ ॥

सविद्धः सविद्धः सुतन्त्रसंख्यायाः सप्तशतसंख्यायाः ॥

साधं स्यात्सर्वविद्ययाः सप्तशतसंख्यायाः ॥

इति पाठी ॥ २० ॥

इति गोडीमिलः -

(५) अथ वराहीमिलः ।

निर्वी नृवीसंख्यायाः सप्तशतसंख्यायाः ॥

पद्मसंख्यायाः सप्तशतसंख्यायाः ॥

साधः स्यात्सर्वविद्ययाः सप्तशतसंख्यायाः ॥

इति इयामवराही ॥ २१ ॥

शुद्धवराहिका सतिः कला-शुद्धो-मनोहरा ॥
इति शुद्धवराही ॥ २२ ॥
इति वराहीभिलः ।

(६) अथ कुन्दारभिलः ।

शिर्षी द्वितीयमलिनी कुम्भोवमलिनी विर्णा ।
एष कुन्दारभिलाः स्यात्कुम्भो-अवाम्भ-भादकाः ॥
कुन्दारमूर्तिरमृत्कारनशमापवमभिलः ।
वेद्यावन्ती च भूजावी लोकोन्ती मधुमावन्ती ॥
शंकरावभरणः सान्नी-सुवर्णः कारावन्ती मयः ।
कुन्दारनशधान्ते-पि-सन्तः-सुवर्णमेलनः ॥
निशी-विषोतः शङ्ख-विषोतः-सन्तः-विषयः ॥

इति कुन्दारः ॥ २३ ॥

सतिः प्रभाते-सोपमस्य-विषयः-विषयः ॥
इति शौकाः ॥ २४ ॥

सतिः सप्तम्या-विषोतः-सन्तः-सुवर्ण-विषयः ॥
इति मन्तरः ॥ २५ ॥

मन्तारावध्या-सन्तः-सुवर्ण-विषयः ।
संपूर्णः मन्तर्ण-मन्तारो-विषयः-विषयः ॥
इति मन्तारावध्याः ॥ २६ ॥

धविका-विषोतः-सन्तः-सुवर्ण-विषयः ॥
इति वेलावली ॥ २७ ॥

मन्त्रिनिगाभ्या-सन्तः-सुवर्ण-विषयः ॥
इति भूजावी ॥ २८ ॥

कावोजी-मन्त्रिनिः-सन्तः-सुवर्ण-विषयः ॥
इति कावोजी ॥ २९ ॥

सतिः मानस्य-विषयः-सुवर्ण-विषयः ॥
इति मधुमावन्ती ॥ ३० ॥

शंकराभरणः सविः बालः संपूर्णहृदितः ॥

इति शंकराभरणः ॥ ३२ ॥

सपवडयो च सापेरी धनिका प्रातरिष्टदा ॥

इति सापेरी ॥ ३२ ॥

वधिः पूर्णा च सुहृती बालःकाले सुखमदा ॥

इति सुहृती ॥ ३३ ॥

नारायणी नविका च संपूर्णोप्युचसि विधा ॥

इति नारायणी ॥ ३४ ॥

केदारनाटकः सविः संपूर्णः सायमीभित्तः ॥

इति केदारनाटकः ॥ ३५ ॥

इति केदारमेलः ।

(७) अथ शुद्धनाटमेलः ।

सुनीयमनिका शुद्धनाटमेले रिधी मनी ।

अस्मिन्मेले संभवन्ति शुद्धनाटादिकाः परे ॥

नविकः शुद्धनाटोऽस्ती सायं गंभीरनादवान् ॥

इति शुद्धनाटः ॥ ३६ ॥

इति शुद्धनाटमेलः ।

(८) अथ देशाक्षीमेलः ।

सुनीयमनिका निर्गा रिध देशाक्षीमेलकः ।

अतोऽपि मेलादेशाक्षी समुखाया भवन्ति च ॥

मयी रिधीना देशाक्षी मानमेदा निषलणैः ॥

इति देशाक्षी ॥ ३७ ॥

इति देशाक्षीमेलः ।

(९) अथ देशिकारमेलः ।

तुरीयगतिविषया देशिकारस्य मेलकः ।

देशिकारमितरवर्णा देशी स्वरिकदीपणी ॥

विधासाद्यादि केचिन् संभवन्त्यय मेलनः ।

देशिकारोऽथरात्रे स्यान्व्यभिः संपूर्णो भवेत् ॥

इति देशिकारः ॥ ३८ ॥

संपूर्णा सधिका वेयाः सासंबन्धे न शक्यन्ती ॥

इति प्रायणी ॥ ३९ ॥

पदीना रिक्त्रिया देशी मदा वेया विषयार्थैः ॥

इति देशी ॥ ४० ॥

धाभिः संपूर्णोऽर्थात्मकः आत्मनेव्यय गात्रार्थैः ॥

इति ललितः ॥ ४१ ॥

संख्याकाले न गतस्यः सभिः संपूर्णोऽदीपकः ॥

इति शीपकः ॥ ४२ ॥

विधासः सधिकाः पुराणेष्वन्य स्यान्व्यान्तरैरिति ॥

इति विधासा ॥ ४३ ॥

इति देशिकारमेलः ।

(१०) अथ सारंगमेलः ।

तुरीयगतिविषया द्विविधमन्त्रैर्वा जगि रिः ।

तुरीयगतिर्वा सारंगमेलः सारंगनामकः ॥

मेन्द्रादौ ऽपि सारंगमेलः सारंगमन्त्रेण हि ।

साभिः संपूर्णः सारंगमेलः सारंगमन्त्रैः पश्यतनः ॥

इति सारंगः ॥ ४४ ॥

इति सारंगमेलः ।

(११) अथ आहोरीमेलः ।

एकतुलीयमनिका मानस्वरी यथाकम्पम् ।
 द्वितीयमनिको विश्व आहोरीमेलः क्वचि ॥
 आहोरीमेलनोऽप्येऽपि आहोरीयाः क्वचिद्विदुः ।
 सत्रिः सायमाहोरी सैवशांतिरसार्थिना ॥

इति आहोरी ॥ ५५ ॥

इति आहोरीमेलः ।

(१२) अथ कल्याणमेलः ।

मनी तुलीयमनिको द्वितीयमनिकोऽपि विः ।
 तुलीयमनिको गद्य एष कल्याणमेलकः ॥ ६४
 भक्तोऽपि केत्याकल्याणमेलकश्चापि यथाविधि ।
 सत्रिः संपूर्णः कल्याण सायंभक्तो महात्मनि ॥

इति कल्याणः ॥ ५६ ॥

इति कल्याणमेलः ।

(१३) अथ कामोदमेलः ।

निगार्धकैकमनिको तुलीयमनिकोऽपि सः ।
 एष कामोदमेलः स्यात्कल्याणमेलकः परे ॥
 सत्रिः संपूर्णः कामोदो सायंतुलीयमेलकः ॥

इति कामोदः ॥ ५७ ॥

इति कामोदमेलः ।

(१४) अथ द्विजेजमेलः ।

मनी श्रेकगती यत्र द्विजेजमेलस्य मेलकः ।

मेलादतो द्विजेनश्च भैरवाया कनेकशः ॥

द्विजेनः सर्वदा पूर्णो निधिः सात्तरकाकली ॥

इति द्विजेतः ॥ ४८ ॥

गिरीनो भैरवः सभिः शान्तर्गो विष्णुदधीः ॥

इति शान्तर्गोः ॥ ४९ ॥

इति द्विजेतमेलः ।

(१५) अथ नाटरामकीमेलः ।

निर्गो एकगती मेन्यो नाटरामकिषा च सः ।

मेलादतो नाटरामकचायाश्च कतिचिद्भवेत् ॥

सभिः सार्यं च संपूर्णो नाटरामकिषा भवेत् ।

इति नाटरामकी च ५० ॥

इति नाटरामकीमेलः ।

(१६) अथ द्विदोलमेलः ।

द्वितीयगतिको रिश्च त्वैकैकगतिको गती ।

तदा द्विदोलमेलः स्यादतो द्विदोलरामकः ॥

चसंतरागातून्येऽपि केचित्केचिद्भवन्ति हि ।

द्विदोलको रिपत्यक्तः सभिः शान्तरेष हि ॥

इति द्विदोलः ॥ ५१ ॥

सभिर्वसंतः संपूर्णः शान्तर्गोऽप्यनर्गदः ॥

इति चसंतः ॥ ५२ ॥

इति द्विदोलमेलः ।

(१७) कर्णाटमेळः ।

तृतीयगणित्तिगमिवा द्वितीयगणित्तिगमि रिः ।
 तदा कर्णाटमेळः स्यात् तत्र संपुनरागकाः ॥
 कर्णाटरागः सारंगः सौराष्ट्री छापनाटकः ।
 शुद्धवंगालतुरङ्गकलोदिकाया वनेकशः ॥
 निगी रिवाभ्यां गीनो च। कर्णाटः सारंगिष्टुदः ॥

इति कर्णाटः ॥ ५४ ॥

सारंगदक्षिणः सारंगं काचन्वैतरसूपितः ॥

इति सारंगः ॥ ५५ ॥

सविः सारंगं च सौराष्ट्री पूर्णो संगारसहभा ॥

इति सौराष्ट्री ॥ ५६ ॥

छापनाटकसिखः सारंगं काचन्वैतरगीवनः ॥

इति छापनाटकः ॥ ५७ ॥

निविकः शुद्धवंगालः संपुनोऽप्युपति विषः ॥

इति शुद्धवंगालः ॥ ५८ ॥

तुरङ्गकलोदिका सविः पूर्णो पञ्चमसंविता ।

मन्दाहताप्युपःकाण्डे मेया सम्यक् विचक्षणैः ॥

इति तुरङ्गकलोदी ॥ ५९ ॥

इति कर्णाटमेळः ।

(१८) अथ ह्रींरमेलः ।

द्वितीयगणित्ति रिभ तृतीयगणित्ति निगी ।

ह्रींरमेल एषः स्वाद्धर्षिताया वनेकशः ॥

सविस्तुतीययामे च हमीरः पूर्ण इरितः ।

इति हमीरः ॥ ६० ॥

इति हमीरमेलः ।

१ शब्दः विस्तृतः च

(१९) अथ मालवकैशिकमेलः ।

एकैक्यविकी रिषी निमी मालवकैशिके ।

अस्मिन्नेले मालवधीर्धन्वासी सैषवी तथा ।

देवगांधार इत्याद्या रागा मयन्त्यनेकतः ॥

सभिः सार्धं च रसिको मालवकैशिकोऽवगः ॥

इति मालवकैशिकः ॥ ६१ ॥

रिषान्द्या सविका पूर्वा मालवधीः सदारुधिः ।

इति मालवधीः ॥ ६२ ॥

सविका रिषवर्ष्या च धन्वासी गान्धेन दि ॥

इति धन्वासी ॥ ६३ ॥

सविका स्वरिषा विर्यं सैषवी गमदेसुता ।

इति सैषवी ॥ ६४ ॥

संपूर्णः सविको देवगांधारः सर्वदा सभिः ॥

इति देवगांधारः ॥ ६५ ॥

इति मालवकैशिकमेलः ।

(२०) अथ श्रीरागमेलः ।

धरिण्येकैक्यविका गस्तुतीयमविर्षदा ।

— श्रीरागमेल एवः स्यात् श्रीरागताया धनेकशः ॥

○ श्रीरागः सत्रिकः सार्यं धनोनः श्रीरसत्रियः ॥

इति श्रीरागः ॥ १३ ॥

इति श्रीरागमेलः ।

इत्याद्यनंतरायाश्च पूर्वोक्तगतिमेलतः ।

भङ्गना चाध्वना सम्पक्वः योजनीया विचलपैः ॥

अन्येऽपि पारसीकेषा रागाः परदवामकाः ।

संगुन्तोः सर्वगमकाः काकल्यंतरिताः सदा ॥

रहायी देवगांधारे (१) कानरे च निशावरः (२) ।

सारंगे बाहुरो नाम (३) संगुस्तोऽथ रंगालके (४) ॥

देव्यामात्रगवो नाम (५) चारा मल्लाररागके (६) ।

केदारेऽपि च सुलाथ (७) धनास्पां च इरायका (८) ॥

विजावन्त्यां च हासेनी (९) मालवे मुसलीककः (१०) ।

भरुयाजे धमनो मायेन् (११) सर्पेदोऽथ विलावले (१२) ॥

देशिकारे वासुदेजः (१३) आसावर्षी विजेजकः (१४) ।

देवगिर्या सुखकारुवः (१५) एवमन्येऽपि योजयेत् ॥

बहुरसमकरंदा सधिदानंदकंदा ।

अविह्वल्लिनयासां किनरीरागराशी ॥

वरनररातिमोदा कामिनां श्रीचिनोदा ।

जनधरधुतिचूर्दा रंगरीरागचूदा ॥ १ ॥

देवकजननीभिजसुतविह्वलकृतराममंगरीकेयम् ।

सुंदररक्तिनिवेशितवाग्देवी अथचर्महना भवतु ॥ २ ॥

संवीतार्णवमंदिरः प्रतिदिनं साहित्यप्रकाशकः ।

मोक्षमवस्यपोषजनको जगतां त्रिभिः संपन्नम् ॥

विद्यावाद्दिनेदिनापलितरात्यत्रेसरः कसरी ।

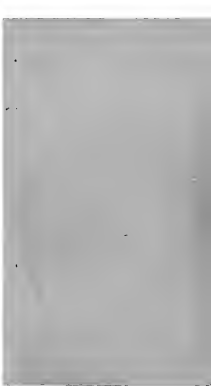
सौज्यं माधवसिद्धरात्रिलको जीयाधिरं भूतले ॥ ३ ॥

इति कर्मांडवानीयपुंडरीकविद्वालकना

रागमंजरी समाप्ता ।

॥ शुभं भवतु ॥





संगीतोपयोगी ग्रंथमालिका.

१. श्रीमद्भागवतगीतम्	(संस्कृत)
२. श्रीमद्भागवतसुभाषिताः	(")
३. रामचरितम्	(")
४. अयोध्याकाण्डकथनम्	(")
५. संगीतसामुद्रिकम्	(")
६. वसुधैवकुटुम्बकम्	(")
७. अग्नि-वज्रमन्त्रम्	(")
८. रामचरितम्	(")
९. वाक्यविद्यासंग्रहः (रत्नमाला)	(")
१०. रामचरितम्	(")
११. संगीतसुभाषिताः	(")
१२. रामचरितम् (मराठी भाषातयतः)	
१३. संगीतदर्शनम् ... (सुभाषिता भाषातयतः)	
१४. संगीतसामुद्रिकम् ... (" ")	
१५. रामचरितम् ... (" ")	
१६. रामचरितम् (मराठीतः)	
१७. अग्निवज्रमन्त्रम् ... (")	
१८. वीरमालिका. (भाग १-५ हिंदी भाषेत)	
१९. हिंदुस्थानी संगीतदर्शनम् (भाग १ मराठीतः)	
२०. हिंदुस्थानी संगीतदर्शनम् (भाग २ मराठीतः)	
२१. हिंदुस्थानी संगीतदर्शनम् (भाग ३ मराठीतः)	
२२. हिंदुस्थानी संगीतदर्शनम् (भाग ४ मराठीतः)	
२३. रामचरितम् ... (हिंदीतः)	
२४. (हिंदुस्थानीतः) ... (संस्कृत)	
२५. (हिंदुस्थानीतः) ... (")	

पुस्तकपट्टावर खाडीतल पत्रवाचक करारना.

पणज-भालचंद्र क्षीराराम सुकथनकर, एम. ए., एल्. एल्. बी.
२ महानगर स्ट्रीट, मुंबई.

॥ श्रीः ॥

श्रीपुंडरीकविठ्ठलविरचिता

राममंजरी ।

एतद्युक्तकम्

सुस्पष्टतन्त्ररथपरिक्षितश्चावेवकेदायजोपलिपभिधेन यथाशक्ति

संगोषितम् ।

तच्च

भालचन्द्रशर्मणा

भार्यभूषणारण्यमुद्रासुखे मुद्राक्षरैरंकयित्वा

वाक्यार्थं नीतम् ।

शका १८४७ २७७७७७ सन् १९१८

(मद्रासप्रकाशकः स्वामीरायणः)

अस्य ग्रन्थस्य सुवर्णे पदान्तमपेक्षितं तरलकालमपि
 श्रीमन्महेश्वरपुत्रराजमहाशयैः 'सर के. नरसिंह-
 राम परिवार जी. सी. आयु. ई.'
 इति लक्षणाङ्कितैः परमो-
 दारपरितरेदापि ।

Printed at the Arya Mahanta Press, Poona,
 by Anant Vinayak Inwardhan,
 and

Published by Bhakshojra Sitaram Saktheshkar, M. A. B. S.,
 at 3 Malabar Hill, Bombay.

प्रस्तावना.

बंधित पुंडरीकविठ्ठलाने संवीतानर संस्कृतांत पार ग्रंथ लिहिले आहेत, ते असे:- सद्भावबंधोदय, राममंजरी, रामनाला व नृत्पनिर्णय.

सद्भावबंधोदयाचे शेवटीं ग्रंथकाराने आपले राहण्याचे ठिकाण व आपल्या वाडवडिलांची माहिती दिलीच आहे.

बंधारंभी खानदेशांतलें करवी पराण्याचे वर्णन करून अहमदखान, लालखान व बुरखानखान या राजांची नांवे त्यांचे वास्तव केली आहेत व आनेदपत्री त्यांची राजधानी होती, असेही म्हणले आहे. खानदेशांत करवी पराणे इ. स. १३७० पासून १६०० पर्यंत राज्य करित होते असा इतिहासांत दाखला सांपडतो. पुढे अकबर बादशाहानें आपले सुभेदार पाठवून तो देश आपल्या राज्यास जोडल्यामुळे तें पराणे नावशेष झाले असांचे असा इतिहासज्ञांचा तर्क आहे.

पुंडरीकविठ्ठलानें सद्भावबंधोदय ग्रंथ लिहिला त्यावेळीं तो बुरखानखानाच्या पदवीं होता.

राममंजरी ग्रंथाच्या आरंभी त्याने अकबरबादशाहाच्या पदवीं असणाऱ्या राजा अमानदासाचे पुत्र राजा भाभवसिंह व राजा मानसिंह यांची स्तुति केली आहे; पावकून तो त्या वेळीं त्यांच्या पदवीं असणाऱ्या असे दिसते.

राममंजरी ग्रंथ जेव्हां पुंडरीकाने लिहिला तेव्हां मघारांत काहीं मुसलमानी राजाही त्याच्या इतीस पडले, त्यांच्याशीं लमपकृतिक संस्कृत कोणते राज होत असत यांचेही विस्दर्शन घेऊनपुढें त्याने आपल्या ग्रंथांत सुषर्णिनें करून दाखविलें आहे; तीं मात्र खराच मनोरंजक आहे.

रामबाळा बंधाचा एक विरोध असा आहे की, बंधकाराने मा-
झील दोन बंधांप्रमाणे मेळवद्दति न स्वीकारितां राव व त्यांच्या
भायस्थाने असे वर्गीकरण करून दाखविण्याचा प्रयत्न केला तोही
मार्मिक झाला आहे. ही पद्धति बहुधा दक्षिणेकडे वित्त नाही. फार
दिवस उचर हिंदुस्थानांत राहिल्याने तिब्व्हील बंधकार व संघितवेचे
बांधा परिषय अधिक ज्ञान्यामुळे त्याने हे वर्गीकरण करून दाखविलें
असातें असें आम्हांस वासतें. त्याच्या या वर्गीकरणांत समजसतल्ल
आहे हे खोटे नाही.

बंधा बंध जो कृष्णलीयेस हो त्याने तिहिल्ला त्यावेळीं हो
अकरव्यावशाहाच्या पदवीं होता असें त्या बंधांभींच्या श्रौंकावकून
रचव विमुक्त पेंतें.

एकदरीत पाहतां पंडित पुढरीकथिल्ल हा खोळ्याच्या उतरकाच्या
उचाराचा होता असें वरील सान्या पुराण्यावरून विमुक्त पेंतें. उच-
रेच्या संदीतावर तिहिल्लाना त्याच्या बांतां पचालित अतलेला पुढस्वर
मेळव त्याने आपल्या बंधांत ठेविला आहे. बंधाची भाषा शीव व
निबधधपद्धति तारिक करण्यासारखी आहे. उचरेच्या रामांत दक्षि-
णेची अन्यजनकपद्धति झालून त्यांचे जे त्यानें वर्गीकरण केले आहे,
त्यांत शरोत्तर त्यानें चातुर्थ विमुक्त पेंतें.

सदान्धेदोव व रामबाळा हे दोन बंध पूर्वीच झालून पणिद्ध
झाले आहेत.

रामबंजरी या बंधाची हस्तलिखितपद विकानेरच्या महारा-
जांच्या दुसळ्याळपांत आहे; ही पाहण्याचा सुयोग आमचे मित्र डॉ.
विष्णू सीताराम मुकुधनकर एम्. ए. सीएन्. डी. अतिथंत सुपरिटेण्डंट
अकपांतीनिकलकरी, यांच्यामाकडे आम्हांस आला त्यानद्वळ, व बंध-
काराचा ज्ञाननिर्णय करण्याचे कामीं त्यांनीं जे आम्हांस साहाय्य केले
त्यानद्वळ आम्हांस त्यांचे फार आभारी आहो.

पुणे,
ता. २२/५/१८

}

पं. दत्तात्रेय केशव जोशी.

॥ श्रीः ॥

रागमंजरी ।

श्रीगणेशाय नमः

श्रीमदकाण्डपर्वशदीश्वरमहाराजापि रामेश्वरः ।
 मेघःकुंडमहामहापतिकरो भानुः शिल्पे राजते ॥
 तस्यासीद्भगवन्तदासनवचो वीराभिर्बीरेश्वरः ।
 भोषीर्भद्रलम्पटनो विजयते भुर्मंडलास्त्रंदलः ॥ १ ॥
 तस्य द्वी तनयो मभुतविनयी शूरो महाधामिकौ ।
 जायौ पंक्तिरयात्मनीत्वकवरक्षोष्पीपतेः स्त्री भुर्जा ॥
 सिद्धी माधवमानपूर्वपदकी संग्रामदशावुधी ।
 तेजस्वानसइस्त्रस्तकलितौ श्रीसर्पभूमीश्वरी ॥ २ ॥
 अक्षवरभृषधर्मी शकलभातिभीषो ।
 पराणिमगनमध्ये जंगमो मध्यमेकः ॥
 सकलवृषदिलाराचंद्रसुराभिर्द्वी द्वी ।
 जगदिजयनशीली माधवामानसिद्धी ॥ ३ ॥
 तपोधौषधिसिद्धौर्ध्व राजा परमवैष्णवः ।
 सर्वदा विष्णुभक्तार्थं नाट्यारंभं करोति हि ॥ ४ ॥
 अनेककोटिसहास्रनायकः । श्रीश्रीलज्जानिवारकः ।
 बहुरूपधारकः । पारिजातावधारकः । दुष्टभंजकः ।
 शिशुपालकः । गोपीजनसखावधारकः । गोवर्धनोद्धारकः ।
 देवकीनन्दनः । यज्ञोदानेद्वर्धनः । शपटभंगनः ।
 कंसपाशुरमर्दनः । मेदनन्दनः । भक्तवत्सलः । सच्चिदानन्दविग्रहः ।

यदान्तपेदारस्य भक्त्युत्पादनसाधनाय, नृणां कर्मकौतुहलाय,
 सायाजिवातां मनधमत्काराय, नाट्यारंभभेदनं मेलयति ।
 वसिष्ठकव्यंशुसोद्रीर्षदेवगांधाररागसरिगधमपाथ—
 मैत्रोत्तितशोचरमणीये । कास्वतालरंजकसूर्दंनध्ननिरण—
 रशितारिषंषीवानिशंगभितसीर्दये । आलापिनीध्रुतिसं-
 धानविस्थानप्रौदिदशनिपरागनानागच्छविधिपरागा-
 लापनतालवैधियमेलापकगणगंधर्बगायननीति ध्रुपमाजे
 सति ।

राजा—

शुभ्रदंगी यनचार्यानी काकली तव द्विजरी ।
 बर्द्धमानोऽहसद्रागं विवादयति तत्कथम् ॥ ५ ॥
 जानापर्यंतकमंहिता सुरसभा श्रीधर्ममूर्तिः सभा ।
 श्रीमहाभक्तुवारशोभितसभा कुरुपातकीर्तिः सभा ॥
 जग्याविष्णुमहेश्वरैः परिचिता संपूर्णविद्या सभा ।
 श्रीमन्नाथशक्तिहरामर्त्येदा श्रीगारहारा सभा ॥ ६ ॥
 अगणितगणकनिवितसकवेदान्तन्यायशब्दप्रसङ्गाः ।
 हृद्यन्ते वक्ष्यः, संगीतां नात्र दृश्यतेऽप्येकः ॥ ७ ॥
 इत्सुक्ते माधवे मित्रे, पिडलेन द्विजन्मना ।
 नत्वा मधेश्वरं देवे रच्यते रागमेजरी ॥ ८ ॥
 गुप्फदादेशमन्वेति मजाचक्रे जगन्ने ।
 किंतु मत्मेवतः संतः पुरस्कृर्षन्तु मत्कृतिम् ॥ ९ ॥
 वशुवतिरंशकरभिक्षो गुंजलान्भिक्षा द्विपक्ष ।
 अरुवधेश्वरकोऽन्वं जयति श्रीरागमेजरीरसपः ॥ १० ॥
 नादधुंतिस्वरश्चामूर्त्तनावानर्भटिलः ।
 जनपिन्धे रंजयति स राजाः कथितो कृषिः ॥ ११ ॥

अथ नादः ।

मनो बुक्ते विद्युत्वासा इति वरिं मनोज्ज्वलः ।
 वेरपत्त्वनिर्ले मायाननिलक्षोर्ध्वकमाचरन् ॥ १२ ॥
 नाभिद्वहलक्षीर्षास्वेष्वाविर्भाचयति ध्वनिम् ।
 नादोऽति सूक्ष्मः सूक्ष्मश्च पुष्टोऽपुष्टश्च कुष्मिः ॥ १३ ॥
 पंचाशत्वा इति षष्ठेऽसौ चतुर्षां व्यवहारतः ।
 भन्नुर्मदो नाभिदेशे मंदो हृदि गले वतः ॥ १४ ॥
 मध्यस्तारस्तु मूर्ध्नि स्याद्द्विगुणशोचरोचरः ।
 लहमाक्ष्णश्च भुतयो वथा पारद्वर्तकाः ॥ १५ ॥
 अथनिस्तु नद्यासोर्हि सज्जिर्नादो षनिस्सूतः ॥

इति नादः ।

हेतवो नादभेदस्य त्रिर्विद् सञ्चिद्रनादिकाः ।
 द्वर्षिचयिः यतिस्थानं सोपानाभारवत्कमात् ॥ १६ ॥
 नाचपूरणतस्वारस्तधारस्तूत्तरोचरम् ।
 मभर्त्स्युषोवतराः भुतद्वः श्राव्यवाचतः ॥ १७ ॥
 गोथा कुमुदती मंदा संदीवती दयावती ।
 रंजनी रक्षिका रौद्री कोथा वशी वसतिनी ॥ १८ ॥
 भीतिर्मृना क्षिती रक्ता संदीपिन्वथ लपिनी ।
 मंदती रोहिणी रम्या चोप्रा क्षोभिपिकेतिच ॥ १९ ॥
 भुतिनाचानि रुवाकानि पूर्वोच्चार्यैः कयादिति ॥

इति भुतवः ।

रागादित्यवधाराय तानु सप्त स्वराः स्थिताः ।
 षड्जश्च मध्यमश्चैव गांधारो मध्यमस्तथा ॥ २० ॥
 पंचमो धैवतश्चाय निषादश्चेत्यनुकमात् ।
 तेषां संज्ञाः सरिगमपधनीत्यवरा वताः ॥ २१ ॥

वेदानर्त्ताफभृतिषु जपोदर्यां श्रुतीं ततः ।
 सप्तदर्यां च विंश्यां च द्वादश्यां च श्रुतीं जमात् ॥ २२ ॥
 पद्मार्त्तानां स्थितिः प्रोक्ता मथमा भरत्तारिभिः ।
 असयाः पूर्वपूर्वस्मात्संवरत्तुत्तरोत्तरम् ॥ २३ ॥
 विश्विर्मतीस्ते मत्पेके याति गश्च चतुर्गतीः ।
 दद्यद्गोत्रयोगः स्यात्तत्तदिच्छा नयिर्भवेत् ॥ २४ ॥
 साधारणः कैशिकी पान्तरकाकलिनौ तथा ।
 साधारणः कैशिकी द्वौ जमाद्गतितानिकमः ॥ २५ ॥
 ऊर्ध्वसलस्तु गांधारो मध्यमोपरि संस्थितः ।
 मत्स्यं विमतिभेदाश्च मत्सुः पशान्तिको नृपः ॥ २६ ॥
 अथ कैशिकि नावायादुत्तसख्यौ द्वितीयकः । (१)
 अत्युच्छलनामानौ तृतीयगविकौ रिपौ ॥ २७ ॥
 इत्येवं स्वरभेदाश्च स्थाने स्थाने भवन्ति हि ॥
 मधुरचातकललगर्भौचक्रोफिलदुर्दुराः ।
 गंधश्च सप्तपद्मार्त्तान् जमाद्दुष्कारयन्तपमी ॥ २८ ॥
 चतुर्विधाः स्वरा वादी संवादीच विवाद्यपि ।
 अनुवादी तु वादी तु मयोगे बहुलः स्वरः ॥ २९ ॥
 अंशः स्वारीति पर्वापो राजोत्पादनैस्तुतः ।
 श्रुतपो द्वादशाष्टौ वा यपोरन्तरगोचरुः ॥ ३० ॥
 मिथः संवादिनां त्रींस्तो गत्यादेश्च विभागतः ।
 एकश्रुतवन्तरी यौ कौ तौ मिथः प्रतिवादिनौ ॥ ३१ ॥
 शेषाणामनुवादिन्वं ज्ञेयमन्वर्षतः जमात् ।
 इहांशन्वास्तापन्यासा इति भेदास्तथा जुनः ॥ ३२ ॥
 गीतारभ्यो ग्रहः मौक्त अंशो जीवोऽपि न्यापकः ।
 र्णति समान्तिरुक्त्यास्त अवन्यासः स वच्यते ॥ ३३ ॥

विदारीवाताफन्पातो विदारी छेदपो मुहुः ।

सर्वेय रागतस्वेते स्वरभेदा भवन्ति हि ॥ ३४ ॥

इति श्रुतिस्ततो लक्षणानोऽस्तुरगणभजनिः ।

भाषी दीक्षुः श्रोतुचिचं स्तो रंजयतिः स्वरः ॥ ३५ ॥

इति स्वराः ।

स्वराणां विचयो ब्रामो मूर्च्छनादिसमाधितः ।

विधा स कथितो भेदान् रामभयमगास्वया ॥ ३६ ॥

पद्मग्रामः पद्मकस्य संवादी पंचमोऽप्यसः ।

पंचमो ह्यसंस्थेन्यप्यन्यामकश्च सः ॥ ३७ ॥

स्वस्वपूर्वापरस्वरश्रुतिर्स्था शुम्भके गनी ।

नाधारप्राप्तः स्यातः शार्ङ्गदेवेन सुरिणा ॥ ३८ ॥

पद्मग्रामाशितान् रागान् सर्वे नायानि गायन्ताः ।

तस्मान्मुमुक्षुवतः पद्मग्राम एव नचापरी ॥ ३९ ॥

गन्धोः स्थाने रिधी एव लघुपद्मवधोर्मिषी ।

गांधारी मध्यमस्थाने मग्रामो षाष्टिके मलः ॥ ४० ॥

ग्यासंग्रहांशेषु च पूर्णताया- ।

एव श्रुतौ पाठवशोऽहनेऽपि ॥

सर्वेय देहीगतरागर्वे ।

श्रीमद्भृगुप्राश्निकं न वने ॥ ४१ ॥

इति ब्रामाः ।

कक्षास्वराणां सञ्चानामरंदि चाचतोऽपि ।

रागः संमूर्च्छयते पम श्रोता वा मूर्च्छना मता ॥ ४२ ॥

साः सप्त मध्यपद्मेन मूर्च्छनारभ्यतेऽग्निना ।

अथस्तनैर्निपादायैः पद्मस्थानस्त्रिभैः भवात् ॥ ४३ ॥

पठन्त्या मूर्च्छनाः सादीरतापूर्वं सारवेत्प्रमात् ।
 पर्यां चावयिष्यः पद्मजन्तावचिन्त्येव मूर्च्छना ॥ ४४ ॥
 आवा चोचरचंद्राय रजनी चोत्तरायम् ।
 शुद्धपद्मना मत्सरीकृताभयवैताभिरुद्रता ॥ ४५ ॥
 नामान्येतानि मुनिभिर्मूर्च्छनानां यथावत्प्रम् ॥

इति मूर्च्छनाः ।

तानाः स्युर्मूर्च्छनाः शुद्धाः पादवीहृषिणी कृताः ।
 परस्वरैः पाठयाः मोक्षास्तर्वादुषाः पंचभिः स्वरैः ॥ ४६ ॥
 ह्रस्वताना इति रूपादाः पूर्वास्तानक्रियात्मकाः ।
 द्विविधा तानक्रिया तंज्यां प्रवेद्यातक्षिदात्तथा ॥ ४७ ॥
 संशयः परसाहचर्यधीपत्स्वर्षस्तु निग्रहः ।
 असंपूर्णोथ संपूर्णा स्युत्प्रमोधारिताः स्वराः ॥ ४८ ॥
 मूर्च्छनाः कृत्तानाः स्युस्तद्व्यानोपाय उच्यते ।
 मस्तार संख्ये नष्टं बोधिप्रमित्यथ उच्यते ॥ ४९ ॥
 कंचित्त्वर्षं मिलिरूपादी पूर्वपूर्वः परादथः ।
 स्वरः स्थाप्यः सा चेदन्ने तनत्पूर्वस्वरो भवेत् ॥ ५० ॥
 मस्तारो वायवतः कार्येः पुरस्तूपरिचरिनाः ।
 मूलकमकमात्पृष्ठे शिष्टान् मस्तार ईशः ॥ ५१ ॥
 कमात्पूर्वस्वरम्भाङ्गसंख्यातियादिस्वराधिकम् ।
 अंत्यादधीषो मिलिरैतकृतं रचन्त्या फलो भवेत् ॥ ५२ ॥
 यदीकस्वरतथात्थोपात्त्वस्वरास्ततोऽन्यथा ।
 मास्तानस्तारक इति विद्वज्जेन मर्क्यवितः ॥ ५३ ॥

इति मस्तारः ।

अंकारोपादि सप्तान्तान्ध्वमूर्ध्वं लिलेत्कलत् ।
 हते पूर्वेषु पूर्वमाकेनाके परं परम् ॥ ५४ ॥

पकस्वरनादि धानानां संख्या संभाषते स्फुटम् ॥

इति संख्या ।

सूर्चनांतपस्वरस्थांकाः मञ्जाकिः पातयेत्तु नान् ।

शेषान्याभूमाभूस्वरस्थांकेर्यथाहननसंभवेः ॥ ५५ ॥

श्रमेण शानयेद्येनाहतिस्तावतिषः स्वरः ।

हयेरभाषतः किंतु कोऽपि पूर्वस्थितः स्वरः ॥ ५६ ॥

स्वादितीचाङ्गपनं नष्टसिद्धिर्भवेद्यदा ॥

इति षष्ठम् ।

मधुबोधगता येऽङ्कास्तानन्त्यांकेषु पातयेत् ।

शिष्टशुद्धिसिद्धिः स्वादिस्वभाषत विदुलः ॥ ५७ ॥

इत्युद्विष्टम् ।

मानक्रियोप्यते वर्णैः स चतुर्धा निरूपितः ।

स्थाप्यारोहचरोही च संपारीत्यथ अष्टगम् ॥ ५८ ॥

स्थित्वा स्थित्वा प्रयोगः स्पष्टैकस्त्विव स्वरस्य यः ।

स्थावी वर्णैः स विज्ञेयः दरापन्वर्थेनावली ॥ ५९ ॥

चलसंविश्रमाहर्णैः संचारी परिकीर्तितः ॥

इति सप्तमः ।

विशिष्टवर्णसंदर्भमलंकारं प्रचक्षते ।

तस्य वेदा बहुतरा पौननीया विषयनैः ॥ ६० ॥

इति मलंकाराः ।

गमकः स्वरकंपः स्यात् श्रोतुद्द्वयरेमकः ॥

इति गमकाः ।

ग्रहांचितारण्येदादि पूर्णापूर्णाधिवेकतः ।

सौमित्र्यशुक्ता गमकैरालतिः कथिता बुधैः ॥ ६१ ॥

न्यासादिस्थानमुच्छ्रित्वा मध्येऽमध्येऽव्यक्ता गुणाम् ।
स्वरान्तां या विचिन्तन्धारिर्भ्रंशादि संवतिः ॥ ६२ ॥
अनभ्यासैः कथितकापि लंघनैरेव वेदलैः ।
कृत्वाह्यभिर्मांसैः स्थाचाने ताने वचोगतः ॥ ६३ ॥

इति आह्वसिः ।

चक्रपूर्वस्वरगतिष्वेलाः स्युः रागसंभवाः ।
रागा अनसंकास्तस्माद्भागव्यक्तिंस्तु बीणाया ॥ ६४ ॥
इमां फाट्टनपीं बीणां वावदूकपितुं मया ।
त्रिपतेऽथ स्वरगतिः त्रिपञ्चांगमवीथिकाम् ॥ ६५ ॥
एकद्विऽत्र्यंकासांलयेन त्र्येकद्विनिगतिस्वरः ।
मस्तारो निवतः कायौ व्यस्ताव्यस्तक्रमात्क्रमः ॥ ६६ ॥
पूर्वापरस्वरस्थानं किञ्च नैकत्र फारयेत् ।
विषादी तु सदा त्वाऽथः क्वचिच्छान्द्विचलमकः ॥ ६७ ॥
काकल्पतरयोः स्थाने तुतीयगतिकौ निभौ ।
वचोने च प्रतिनिधी त्रिपेते सामदापिकैः ॥ ६८ ॥
स्वतन्मचोयः सर्वत्र काकली चाक्षरस्वरः ।
रत्नाकरेऽपि चेत्युक्तः शार्ङ्गदेवेन गुरिणा ॥ ६९ ॥
इति स्वरारध्यायः ।

अथ रामाध्यायः ।

एकैकमेकतो रामा बहवः संभवन्ति हि ।
तेषामनाथरुद्रत्वात् संख्यां कर्तुं न शक्यते ॥ ७० ॥
इतस्ततश्च संभूय विहलेनासिलान् स्वरान् ।
विज्ञानतो पिच्छात्पानं स्फूर्जयत्यग्रतो विधेः ॥ ७१ ॥

अधुनेत्युक्तमेतेभ्यः प्रसिद्धः शनितिद् भुवे ।
 मुस्तारी सोमरामश्च टोटी गौदी वरादिभ्यः ॥ ७२ ॥
 केदारः ह्युद्धनाट्य देशाभी देशिकात्मकः ।
 सारंगशेरिकल्याणकामोदाश्च द्वितैजिकः ॥ ७३ ॥
 नादरामकिर्दिदौली कर्णाटश्च कभीरवः ।
 मारुत्वपैक्षिकोऽनश्च श्रीरामभैरवपुत्रकमाद् ॥ ७४ ॥
 पूतेषां देशसंज्ञातराणां च यथाक्रमम् ।
 लक्षणं ब्रह्म्यते किंतु लोच्युतानुसारतः ॥ ७५ ॥

अथ मेलः

(१) अथ मुस्तारीमेलः ।

मुस्तारी मेलतोऽन्येऽपि मुन्वार्याया भवन्ति हि ।
 सङ्गस्वराः स्वभावात् मुस्तारीमेलका भवेत् ॥
 सदा मुस्तारिका मायेत् सत्रिका पूजेवदिद्य ॥

इति मुस्तारी ॥ १ ॥

इति मुस्तारीमेलः ।

(२) अथ सोमराममेलः ।

निरेकगणिकः सोममेलः सदाशिवमियः ।
 अमुष्मादधिकेचित्तु रागाऽनेता भवन्ति हि ॥
 सत्रिकाः सोमरागः स्वान्तादाकावे शिवमियः ॥

इति सोमरागः ॥ २ ॥

इति सोमराममेलः ।

(३) अथ टोटीमेलः ।

टोटीमेलः प्रसिद्धः स्वदेकैकगानिर्भी मनी ।

बेलादत्तशोधिका च मुद्राभरणकालधः ॥

मन्त्रिक पञ्चमपादा पूर्णं शरीरं मन्त्रिका ॥

इति शौची ॥ ३ ॥

सन्धिको विविदीनश्च मन्त्रात् शुद्धमेवमः ॥

इति शुद्धमेवमः ॥ ४ ॥

इति शौचीसप्तमः

(४) अथ गौरीमेलः ।

निगी तृतीयगानिकी गौरीमेलः मन्त्रिनिष्ठाः ।

गौरीकर्णोत्पङ्गवाली मुञ्जरी पद्मली तथा ॥

आसावरी रामकली चारुमुण्डकली तथा ।

रुक्म शुद्धलज्जिता, मन्त्रा, उत्पङ्गवा ॥

मालवगीतिकाः पूजा, मन्त्रा, उत्पङ्गवा ॥

प्रकल्पिता सन्धिका : मन्त्रा, उत्पङ्गवा विद्यामले ॥

इति गौरी ॥ ५ ॥

गन्धिः कर्णोत्पङ्गवाली विविदीनः पल्लवेन वि ॥

इति कर्णोत्पङ्गवालाः ॥ ६ ॥

विधिका पेन शीना वा पुञ्जरी चरुमुण्डिका ॥

इति मुञ्जरी ॥ ७ ॥

मन्धिका गन्धिदीना च चरुली चरुमुण्डिका ॥

इति चरुली ॥ ८ ॥

मन्धिकासावरी पूर्णा सदा मन्त्रात्पङ्गवा ॥

इत्यासावरी ॥ ९ ॥

सन्धी रामकली पूर्णा सदा मन्त्रा विद्यामन्त्रिणी ॥

इति रामकली ॥ १० ॥

सन्धिका विविदीना च सदा चारुः मन्त्रात्पङ्गवा ॥

इति चारुः ॥ ११ ॥

संपूर्णा स्वाहुगकरी सार्यं सुस्वरितपंचमा ॥

इति सुष्करी ॥ १२ ॥

सार्यं स्यात्सविकट्टकः काफज्वंनररानितः ॥

इति टकः ॥ १३ ॥

पहीनः सविकः कुन्दललितः वासरिह्वः ॥

इति कुन्दललितः ॥ १४ ॥

रिहीनः सविकः मानः पंचमः करिशीभने ॥

इति पंचमः ॥ १५ ॥

सर्वदा सविकः पूर्णा रानते पटमंजरी ॥

इति पटमंजरी ॥ १६ ॥

निधिको रिपहीनो वा सार्यं मालवगौडकः ॥

इति मालवगौडः ॥ १७ ॥

संपूर्णा सविका पूर्वा सार्यकाले निरानते ॥

इति पूर्वा ॥ १८ ॥

सविका रिपमुद्रा च पूर्वा वैरविका मदा ॥

इति वैरवी ॥ १९ ॥

सविका धमहीनारोहावरोधेण संवृता ।

सार्यकाले च नाख्या पाही शृंगान्कलभा ॥

इति पाही ॥ २० ॥

इति गीरीमेलः ।

(५) अथ वराहीमेलः ।

निर्मा तुनीपगविकी वराहीमेल एव सः ।

अस्माद्ग्राही श्यामादिचरादपासायनेकशः ॥

साधिः श्यामवराही च पूर्णा कावन्विरानिता ॥

इति श्यामवराही ॥ २१ ॥

शुद्धवराहिका सतिः सदा पूर्णा मनोहरा ॥

इति शुद्धवराही ॥ २२ ॥

इति वराहीमेलः ।

(६) अथ केदारमेलः ।

त्रिषी द्विषीचनविक्रीं तृषीचनविक्रीं निषीं ।

एष केदारमेलः स्यादतो जाताश्च रागजाः ॥

केदारगौडमल्लारनटनारायणास्वराः ।

केलावली च भूपाली कांबोजी मधुमाधवी ॥

संकराभरणः सापेरी सुहनी नारायणी ततः ।

केदारनाटश्राम्पेऽपि रागाः स्युरेकंन्येऽत्मनः ॥

निषीं-त्रिषीनः केदारो निषींश्चे कुरुणमिषः ॥

इति केदारः ॥ २३ ॥

पचिंः मघाते गौडाःस्यात्संपूर्णः संभारमिषः ॥

इति गौडाः ॥ २४ ॥

पचिः सपाभ्यां हीनोऽथ मल्लारोऽप्युपासि विषः ॥

इति मल्लारः ॥ २५ ॥

नटनारायणो रागः काकलवंतरराहितः ।

संपूर्णः सततं सचिर्वैर्षीचालेऽतिबहुभः ॥

इति नटनारायणः ॥ २६ ॥

पचिका रिपहीना वा मालवेलाचलीकृता ॥

इति वेलाचली ॥ २७ ॥

मथिर्निगाभ्यां हीना च भूपाली मालरुचमा ॥

इति भूपाली ॥ २८ ॥

कांबोजी मनिहीना वा सचिः सांतरकाकली ॥

इति कांबोजी ॥ २९ ॥

पचिः मानरसौ गेया रिषारुण मधुमाधवी ॥

इति मधुमाधवी ॥ ३० ॥

शंकराभरणः सविः शतः संपूर्णमुद्रितः ॥

इति शंकराभरणाः ॥ ३१ ॥

राघवचर्या च सावित्री भक्तिका शालारिष्टदा ॥

इति सावित्री ॥ ३२ ॥

धधिः पूर्णा च सुहृदी मातःकाले सुखमदा ॥

इति सुहृदी ॥ ३३ ॥

नारायणी भक्तिका च संपूर्णाभ्युपसि मिया ॥

इति नारायणी ॥ ३४ ॥

केदारनाटकः सविः संपूर्णः सायनील्लितः ॥

इति केदारनाटकः ॥ ३५ ॥

इति केदारमेलः ।

(७) अथ शुद्धनाटमेलः ।

सुनीयगतिकी शुद्धनाटमेले रिषी गनी ।

अधिन्येले संभवन्ति शुद्धनाटादिकाः परे ॥

सविकः शुद्धनाटोऽसौ सार्व भंभीरनाटवान् ॥

इति शुद्धनाटः ॥ ३६ ॥

इति शुद्धनाटमेलः ।

(८) अथ देशाक्षीमेलः ।

सुनीयगतिका निर्गा रिष देशाक्षीमेलकः ।

भतीऽपि मेलदेशाक्षी समुखाया भवन्ति च ॥

गरी रिदीना देशाक्षी मातर्गोया रिषभनीः ॥

इति देशाक्षी ॥ ३७ ॥

इति देशाक्षीमेलः ।

(९) अथ देशिकारमलः ।

तुलीयगतिमिथ्या देशिकारमय मेलकः ।

देशिकारभितरण्यो देवीः ललितरीषकौ ॥

विभासाद्यादि केचिच्च संभवन्त्यत्र मेलनः ।

देशिकारोऽप्यराह्णे न्याससन्धिः संपूर्णको भवेत् ॥

इति देशिकायाः ॥ ३८ ॥

संपूर्णा सन्धिका मेवा स्यात्काले च यावन्ती ॥

इति यावन्ती ॥ ३९ ॥

पर्यन्ता विविधा देवी सदा मेवा विवक्ष्यते ॥

इति देही ॥ ४० ॥

ध्वनिः संपूर्णललितः मानसैषश्च गायकैः ॥

इति ललितः ॥ ४१ ॥

संस्थाकाले च यावन्त्यः ध्वनिः संपूर्णरीषकः ॥

इति दीपकः ॥ ४२ ॥

विभासाः सन्धिः कुण्डोऽप्येवा न्यासमातरेव हि ॥

इति विभासाः ॥ ४३ ॥

इति देशिकारमलः ।

(१०) अथ सारंगमेलः ।

तुलीयगतिमिथ्या द्वितीयगतिर्दोऽपि हिः ।

तुलीयगतिको गद्य मेलः सारंगनामकः ॥

मेन्द्रादन्तोऽपि सारंगमसुखाद्यः भवन्ति हि ।

सन्धिः संपूर्णः सारंगः सदागेषः पराहृतः ॥

इति सारंगः ॥ ४४ ॥

इति सारंगमेलः ।

(११) अथ आहोरीमेलः ।

पञ्चतृतीयगतिकौ गनिस्वरी यथाक्रमम् ।
द्वितीयगतिको विश्व त्वाहोरीमेल एवम् ॥
आहोरीमित्तोऽन्वेषेऽपि आहोरीया यनेकस्यः ।
सञ्चिदा सापमाहोरी संपूर्णादिरसाभिता ॥

इति आहोरी ॥ ४५ ॥

इति आहोरीमेलः ।

(१२) अथ कल्याणमेलः ।

मनी तृतीयगतिकौ द्वितीयगतिकोऽपि रिः ।
तृतीयगतिको यश्च एष कल्याणमेलकः ॥
अतोऽपि मेलान्कल्याणप्रमुखाया वरुन्ति हि ।
सञ्चिः संपूर्णः कल्याणः सायंकाले महाशुचिः ॥

इति कल्याणः ॥ ४६ ॥

इति कल्याणमेलः ।

(१३) अथ कामोद्मेलः ।

त्रिगणवैकगतिकौ तृतीयगतिकोऽपि मः ।
एष कामोद्मेलः स्याद्स्माद्द्वयतराः परे ॥
सञ्चिः संपूर्णः कामोद्मो नायेतृतीयगामनः ॥

इति कामोद्मः ॥ ४७ ॥

इति कामोद्मेलः ।

(१४) अथ हिजेजमेलः ।

मनी द्वेकगती यत्र हिजेजारूपस्य मेलकः ।

बेलादतो द्विजेगम भैरवाद्या वनेकशः ॥

द्विजेगः सर्वदा पूर्णो निधिः सांतरकाकली ॥

इति द्विजेगः ॥ ४८ ॥

निदीनो भैरवः सविः मातर्गैयो निष्ठुदधीः ॥

इति अपरभैरवः ॥ ४९ ॥

इति द्विजेगमेलः ।

(१५) अथ नादरामकीमेलः ।

निर्गो एकगवी मेलो नादरामकिया च सः ।

बेलादतो नादरामकथायाथ यतिचिद्वेद् ॥

सविः सार्यं च संपूर्णो नादरामकिया भवेद् ॥

इति नादरामकी ॥ ५० ॥

इति नादरामकीमेलः ।

(१६) अथ हिंदोलमेलः ।

हिनीयगतिको रिथ त्वेकैक्यतिकौ गनी ।

कदा हिंदोलमेलः स्यादतो हिंदोलरानकः ॥

चसंतरागादन्वेषि वेर्धिकिचिद्वचन्ति हि ।

हिंदोलफो रिपत्पन्तः सकिदः प्रातरेव हि ॥

इति हिंदोलः ॥ ५१ ॥

समिर्वैसंतः संपूर्णः मातर्गैयोऽन्यर्नगदः ॥

इति वसंतः ॥ ५२ ॥

इति हिंदोलमेलः ।

(१७) कर्णाटमेलः ।

तृतीयगतिसन्निधा द्वितीयगतिकोऽपि रिः ।

तदा कर्णाटमेलः स्यात् तत्र संभूतरागकाः ॥

कर्णाटरागः सार्वतः सौराष्ट्री छायानादकाः ।

शुद्धबंगालतीरुभक्तोदिव्याया वनेककाः ॥

निधी रिधाभ्यां हीनो वा कर्णाटः सत्यमिष्टदः ॥

इति कर्णाटः ॥ ५४ ॥

सामंतकश्चित्तः सार्व काकल्पंतरभूषितः ॥

इति सामंतः ॥ ५५ ॥

सपिः सार्व न सौराष्ट्री पूर्णा शृंगारखलया ॥

इति सौराष्ट्री ॥ ५६ ॥

छायानादकश्चित्तः सार्व काकल्पंतरजीवनः ॥

इति छायानादः ॥ ५७ ॥

निम्बिः शुद्धबंगालः संभूमोऽप्युपसि विचः ॥

इति शुद्धबंगालः ॥ ५८ ॥

तुरुष्कतोदिका मरिः पूर्णा पंचमकंपिता ।

कम्पाइलाप्युचःकाले गेया सम्यक् विचक्षणैः ॥

इति तुरुष्कतोदी ॥ ५९ ॥

इति कर्णाटमेलः ।

(१८) अथ हमीरमेलः ।

द्वितीयगतिकी रिश्च तृतीयगतिकी निमी ।

हमीरमेल प्यः स्याद्दमीशया वनेककाः ॥

सविस्तृतीययामे च इषीरः पूर्ण इरितः ।

इति इमीरः ॥ १० ॥

इति इमीरमेतः ।

(१९) अथ मालवकैशिकमेतः ।

एकैकगतिर्गौ रिषी निगौ मालवकैशिके ।

अन्विन्मेले मालवर्षार्धवासी सैधवी तथा ।

देवगांधार इत्याद्या राजा भवन्त्यनेकजः ॥

सधिः सार्धं च रसिको मालवकैशिकोऽप्यमः ॥

इति मालवकैशिकः ॥ ११ ॥

रिषालया सधिपत्र पूर्णो मालवर्षीः सदासधिः ।

इति मालवर्षीः ॥ १२ ॥

सधिका रिषवर्षी च ध्यासी मातरेष दि ॥

इति ध्यासी ॥ १३ ॥

सधिका एवरिषा नित्यं सैधवी समकैर्पुता ।

इति सैधवी ॥ १४ ॥

संपूर्णः सधिको देवगांधारः सर्वदा सधिः ॥

इति देवगांधारः ॥ १५ ॥

इति मालवकैशिकमेतः ।

(२०) अथ श्रीराममेतः ।

अरिन्वेकैकगतिषा वस्तृतीयगतिर्षदा ।

श्रीरागभैरव एषः स्वात् श्रीरागाद्या इनेकव्यः ॥

श्रीरागः सञ्चिह्नः सार्यं प्रयोगः श्रीरसञ्चिह्नः ॥

इति श्रीरागः ॥ ६६ ॥

इति श्रीरागभैरवः ।

इत्याद्यनंतरागाश्च पूर्वोक्तगतिभैरवः ।

अमुना चान्वना सम्बद्धं योजनीया विषयतैः ॥

अन्येऽपि वारसीकेया रागाः वरदनामकाः ।

संपूर्णाः सर्वगमकाः चन्द्रवर्षतरिताः सदा ॥

रहापी देवगांधारे (१) कानरे च निशावरः (२) ।

सारंगी माहुरी नाम (३) जंगुलीऽथ पंगालके (४) ॥

देव्याबाईगको नाम (५) वारा मल्लाररागके (६) ।

केदारेऽपि च सुहाय (७) वनास्यां च इरावका (८) ॥

जिजावन्धां च हीसेनी (९) बालके सुसलीककाः (१०) ।

कवचाणे यमनो गायेत् (११) सर्पदेीऽथ विलावले (१२) ॥

देशिकारे वासरेजः (१३) आसावर्षी हितेजकाः (१४) ।

देवार्ग्यां सुधाकास्यः (१५) एवमन्येऽपि योजयेत् ॥

बहुरसमकरंदा सञ्चिदानंदकंदा ।

अविमुक्तलितबासां किंनरीनागराश्री ॥

वरनररक्तिनोदा कामिना श्रीकिनोदा ।

जनधरश्रुतिपूदां मंजरीरामचूदा ॥ १ ॥

देमकजननीनिजसुतचिह्नलकुतरागमंजरीकेयम् ।

मुंदररक्तिनिवेशितवान्देवी अयममंडना भवतु ॥ २ ॥

संगीतार्णवमंदिरः प्रतिदिनं साहित्यपत्राकरः ।
 मोक्षरूपलमनोभजनको भासां निधिः समितम् ॥
 विद्यावादिनोदिनामतिरामशेखरः केसरी ।
 सौख्यं माधवसिंहराजतिलको जीयाचिरं भूतले ॥ ३ ॥

इति कण्ठिजातीयशुद्धरीकविह्वलकृता
 राममंजरी समाप्ता ।
 ॥ शुभं भवतु ॥

